

رابطه بین حمایت تحصیلی و فرسودگی تحصیلی با نقش میانجی سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه

ابوالقاسم بریمانی*، عطیه سادات هاشمی**

چکیده

فرسودگی تحصیلی با پیدایش نگرش، رفتار و احساسات منفی در مقابل فشارهای روانی مرتبط با تحصیل در دانش‌آموزان بروز می‌کند و از جمله عواملی است که به شکل منفی، عملکرد تحصیلی آنان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. هدف از مطالعه حاضر بررسی رابطه بین حمایت تحصیلی و فرسودگی تحصیلی با نقش میانجی سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه بوده است. روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی و از نوع مطالعات کاربردی است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم شهر بهشهر در سال تحصیلی ۹۹-۹۸ به تعداد ۲۱۶۳ نفر بوده است. نمونه آماری به تعداد ۳۲۷ نفر و با استفاده از جدول کرجسی و مورگان و به شیوه نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای برحسب پایه تحصیلی انتخاب شدند. جهت جمع‌آوری داده‌ها از سه پرسش‌نامه استاندارد حمایت تحصیلی ساندز و پلانکت (۲۰۰۵)، فرسودگی تحصیلی ماسلاخ (۲۰۰۱) و سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه سینه‌ها و سینگ (۱۹۹۳) استفاده شده است. به منظور تحلیل داده‌های حاصله، از مدل‌یابی معادلات ساختاری با کمک روش حداقل مربعات جزئی با استفاده از نرم‌افزار آماری پی‌اس‌اس استفاده شد. نتایج پژوهش نشان داد که بین حمایت تحصیلی و سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه با فرسودگی تحصیلی رابطه معناداری وجود دارد و مقدار ۴۵/۵ درصد از حمایت تحصیلی و ۴۸/۴ درصد از سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه توسط فرسودگی تحصیلی تبیین می‌شود و سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه اثر میانجی بر رابطه بین حمایت تحصیلی و فرسودگی تحصیلی را دارد؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که با تقویت حمایت تحصیلی و بهبود سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه می‌توان فرسودگی تحصیلی در دانش‌آموزان را کاهش داد.

کلیدواژگان: حمایت تحصیلی، فرسودگی تحصیلی، سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۴/۱۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۶/۲۰
* استادیار گروه مدیریت آموزشی، واحد نکا، دانشگاه آزاد اسلامی، نکا، ایران. رایانامه نویسنده مسئول:
barimani@iauneka.ac.ir
** کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، واحد نکا، دانشگاه آزاد اسلامی، نکا، ایران.

۱. مقدمه

مدرسه محیطی است که دانش‌آموزان زندگی تحصیلی خود را در آن سپری می‌کنند. نوع آموزش کسب‌شده، محیط مدرسه، سطح روابط شاگرد-شاگرد، معلم-شاگرد، منابع و تجهیزات مدرسه که در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌گیرد در میزان اثربخشی یادگیری دانش‌آموزان نقش به‌سزایی ایفا می‌کند به‌طوری‌که باعث شادابی و رضایت تحصیلی و متعاقب آن پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و یا موجب غلبه بر عواطف منفی در آنان خواهد شد (صدوقی و غفاری، ۱۳۹۷). دانش‌آموزان در مدرسه به دنبال دستیابی به اهداف آموزشی و شخصی متنوعی هستند که گاه به دلیل وجود چالش‌ها و موانع مختلف در دستیابی به این اهداف ناکام باقی می‌مانند. این چالش‌ها نشأت گرفته از فضای مدرسه و شرایط موجود در فضای کلاس درس و یا خارج از مدرسه می‌باشد (فتی و کیانی، ۱۳۹۸). امروزه یکی از عواملی که در موقعیت‌های آموزشی مطرح می‌شود بی‌علاقگی، خستگی و ناکارآمدی تحصیلی یادگیرندگان می‌باشد که از آن به‌عنوان فرسودگی تحصیلی یاد می‌شود؛ این متغیر عملکرد فردی و اجتماعی دانش‌آموزان را مختل کرده و بر کیفیت امور آموزشی و سلامت جسمانی و روانی آنان بسیار تأثیرگذار است (عباسی و درتاج، ۱۴۰۰). فرسودگی، حالتی از خستگی ذهنی و هیجانی است که حاصل سندرم استرس مزمن مانند گرانباری نقش، فشار و محدودیت زمانی و فقدان منابع لازم برای انجام دادن وظایف و تکالیف محوله است. در سال‌های اخیر متغیر فرسودگی به موقعیت‌ها و بافت‌های آموزشی گسترش پیدا کرده است که از آن با عنوان فرسودگی تحصیلی نام‌برده می‌شود. دانش‌آموزان دچار فرسودگی تحصیلی، انگیزه‌ای برای شرکت در فعالیت‌های کلاسی ندارند و ویژگی‌های رفتاری مانند غایب شدن، تأخیر در حضور در کلاس و ترک زودهنگام کلاس را از خود نشان می‌دهند. به‌علاوه آن‌ها در کلاس به مطالب درسی گوش نداده و در فعالیت‌های کلاسی گروهی شرکت نمی‌کنند. آن‌ها اغلب برای کلاس و معلم احترامی قائل نبوده و برای عملکرد ضعیف تحصیلی خود بهانه‌تراشی می‌کنند (پورکریمی و مبین رهنی، ۱۳۹۷).

افرادی که فرسودگی تحصیلی دارند، معمولاً علائمی مانند بی‌اشتیاقی نسبت به مطالب درسی، ناتوانایی در ادامه حضور مستمر در کلاس‌های درس، مشارکت نکردن در فعالیت‌های درسی و احساس بی‌معنایی در فعالیت‌های درسی و احساس ناتوانی در فراگیری مطالب درسی و درنهایت افت تحصیلی را تجربه می‌کنند (منصورنیا و کریمی، ۱۳۹۹). به نظر می‌رسد یکی از عواملی که می‌تواند در پیشگیری از فرسودگی تحصیلی دانش‌آموزان نقش مؤثری ایفا نماید حمایت تحصیلی است (صدوقی و غفاری، ۱۳۹۷). از میان جنبه‌های مختلف حمایت تحصیلی می‌توان به حمایت عاطفی (مهی‌اکردن مشوق‌ها)، حمایت ابزاری (همکاری در انجام تکالیف) و حمایت شناختی (انتقال اهمیت موفقیت‌های تحصیلی به دانش‌آموزان) به‌عنوان عمده‌ترین ابعاد حمایت تحصیلی اشاره کرد؛ بنابراین حمایت معلم، همسالان و والدین به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا بین فعالیت‌های یادگیری و اهداف و علاقه شخصی خود ارتباط برقرار کنند (شیخ‌الاسلامی و کریمیان‌پور، ۱۳۹۷). از سویی دیگر یکی از متغیرهای محیطی تأثیرگذار بر فرسودگی تحصیلی دانش‌آموزان، محیط کلاس و مدرسه است. سازگاری با مدرسه، نظام اداره آن و محیط کلاس درس اثرات غیرقابل‌انکاری بر عملکرد تحصیلی و نگرش دانش‌آموزان به مدرسه و زندگی تحصیلی دارد. با توجه به این‌که فراگیران مدت زیادی را در مدرسه سپری می‌کنند، کیفیت و میزان سازگاری آنان با محیط مدرسه نقش تعیین‌کننده‌ای در یادگیری و عملکرد تحصیلی آنان دارد؛ که واکنش‌ها و ادراک فراگیران را نسبت به فرسودگی تحصیلی تحت تأثیر قرار می‌دهد (نوشادی و شیخ‌الاسلامی، ۱۳۹۶).

از آنجاکه حمایت تحصیلی و سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه بر فرسودگی تحصیلی دانش‌آموزان تأثیرگذار هستند، بنابراین نیاز است تا رابطه بین این سه متغیر به‌طور دقیق‌تری در مدارس مورد مطالعه و بررسی قرار گیرد. اگرچه در بعضی از پژوهش‌ها، فقط به بررسی رابطه بین حمایت تحصیلی و فرسودگی تحصیلی پرداخته‌شده، اما در هیچ‌یک از پژوهش‌های مورد مطالعه به بررسی رابطه این سه متغیر با یکدیگر باوجود

نقش میانجی سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه توجه نشده است. با توجه به خلأهای موجود در این زمینه در سازمان‌های آموزشی به‌ویژه در مدارس، بررسی و انجام پژوهش در این زمینه ضروری است. لذا در این راستا، در این پژوهش سعی شده است تا به این سؤال پاسخ داده شود که: آیا بین حمایت تحصیلی و فرسودگی تحصیلی با نقش میانجی سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه در دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم، رابطه وجود دارد؟

۲. مبانی نظری

۲-۱. حمایت تحصیلی

حمایت به‌عنوان یک عامل محیطی نقش مهمی را در زندگی دانش‌آموزان ایفا می‌کند. گرچه در مسیر زندگی، همواره انسان‌ها نیازمند حمایت هستند، اما نوع حمایت‌ها به‌مقتضای دوره‌های زندگی تغییر می‌کند. براین اساس، در دوران نوجوانی که مهم‌ترین وظیفه افراد انجام موفقیت‌آمیز فعالیت‌های تحصیلی است، حمایت از اهمیت زیادی برخوردار می‌گردد (آزادی دهبیدی و فولاد چنگ، ۱۳۹۸). در عرصه تحصیلی و آموزشی حمایت اجتماعی به‌عنوان حمایت تحصیلی شناخته می‌شود (رستگار، ۱۳۹۸). مهیاکردن هر منبعی که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم موجب افزایش میزان رغبت و عملکرد تحصیلی در دانش‌آموزان می‌گردد، حمایت تحصیلی به‌حساب می‌آید. حمایت تحصیلی علاوه بر منابع متعدد، جنبه‌های مختلفی همچون حمایت عاطفی، حمایت ابزاری و حمایت شناختی را نیز دربر می‌گیرد. حمایت‌های تحصیلی به این دلیل موجب بهبود عملکرد دانش‌آموزان می‌گردد که مهیاکننده انتظارات و ارزش‌ها در کلاس برای دانش‌آموزان است و تلاش دانش‌آموز برای دستیابی به این ارزش‌ها و انتظارات را با تشویق توأم می‌کند. درواقع دانش‌آموز در عین تلاش از امنیت کافی برخوردار بوده و خود را در معرض تهدید محیط نمی‌بیند و احساس ارزشمندی می‌کند. این احساس و عملکرد تنها به‌واسطه نوع رفتار معلم حاصل نمی‌شود، بلکه این موارد، دستاورد مجموعه‌ای از عناصر می‌باشد، که در تعامل با یکدیگر هستند (خالق‌خواه و

کریمیان‌پور، ۱۳۹۹). بر این اساس، انتظار می‌رود حمایت تحصیلی نقش بازدارنده‌ای در فرسودگی تحصیلی داشته باشد. منابع حمایتی جهت فعالیت‌های تحصیلی شامل چهار منبع اصلی؛ پدر، مادر، همسالان و معلم است که هر یک از این منابع، نقش منحصر به فردی در حمایت تحصیلی دانش‌آموزان ایفا می‌کنند. نقش این منابع، انتقال ارزش‌ها و انتظارات به دانش‌آموزان، ارائه راهنمایی و بازخورد جهت دست‌یافتن به این ارزش‌ها و انتظارات، ایجاد و تأمین محیط امن برای فعالیت در راستای ارزش‌ها و انتظارات و تأمین حمایت عاطفی برای دانش‌آموز است. موضوع حمایت تحصیلی از دانش‌آموزان یک موضوع چندبعدی است. تعاملات معلم-دانش‌آموزان، معلم-والدین و والدین-معلمان از حمایت تحصیلی ترکیب‌هایی فراهم می‌نماید که هر یک به تنهایی و در ارتباط با یکدیگر نقش مهمی در سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه و هم‌چنین کمیت فعالیت‌های تحصیلی دانش‌آموزان ایفا می‌کنند (صدوقی و غفاری، ۱۳۹۷).

۲-۲. فرسودگی تحصیلی

در عصر حاضر فرسودگی تحصیلی یکی از عوامل وجود ناکامی در تحصیل و هم‌چنین احساس فشار و استرس ناشی از آن بر روی دانش‌آموزان است که می‌تواند در دوران تحصیل بر روی متغیرهای متعددی در حوزه تحصیل و آموزش تأثیرگذار باشد (فتی و کیانی، ۱۳۹۸). فرسودگی نوعی استرس و یا یک الگوی مزمن پاسخ‌دهی ناکارآمد به شرایط استرس‌آور است. در حقیقت این متغیر به معنای پیدایش نگرش، رفتار و احساسات منفی در مقابل فشارهای روانی مرتبط با کار است و بیش‌تر در افرادی بروز می‌کند که ساعات طولانی از روز را در ارتباط تنگاتنگ با سایر افراد به سر می‌برند؛ و با ویژگی‌هایی مانند تخلیه فیزیکی، احساس درماندگی و ناامیدی، تحلیل هیجانی، بسط خود فهمی، نگرش منفی به کار و زندگی نشان داده می‌شود؛ که از این واژه در سازمان‌ها و مؤسسات آموزشی با عنوان فرسودگی تحصیلی نام‌برده می‌شود (نوشادی و شیخ‌الاسلامی، ۱۳۹۶). فرسودگی تحصیلی اشاره به احساس خستگی به خاطر تقاضاها و الزامات تحصیل (خستگی)، داشتن یک حس بدبینانه و بدون علاقه به

تکالیف درسی (بی‌علاقگی) و احساس عدم شایستگی به‌عنوان یک دانش‌آموز (کارآمدی پایین) دارد (عظیمی، پیری و زوار، ۱۳۹۳). فرسودگی تحصیلی شامل سه مؤلفه خستگی هیجانی، بی‌علاقگی و ناکارآمدی است. خستگی هیجانی که اشاره به احساس خالی شدن و تهی شدن از منابع هیجانی فرد دارد، به‌عنوان مؤلفه استرس فردی مورد ملاحظه قرار می‌گیرد. بدبینی یا بی‌علاقگی اشاره به پاسخ‌های منفی بدبینانه یا بیش‌ازحد با بی‌رغبتی به سایر افراد در محل کار دارد که مؤلفه بین فردی فرسودگی را نشان می‌دهد. ناکارآمدی اشاره به احساس کاستی در شایستگی و میزان باروری و حس کارایی پایین فرد دارد که مؤلفه خودارزیابی فرسودگی را شامل می‌شود (قدمپور، فرهادی و نقی بیرانوند، ۱۳۹۵).

۲-۳. سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه

سازگاری اجتماعی بر این ضرورت متکی است که نیازها و خواسته‌های فرد با منافع و خواسته‌های گروهی که در آن زندگی می‌کنند، هماهنگ و متعادل شود؛ درواقع سازگاری اجتماعی شامل سازگاری فرد با محیط اجتماعی خویش است که این سازگاری ممکن است با تغییر دادن خود و یا محیط به دست آید. محیط اجتماعی مدرسه نیز در سازگاری دانش‌آموزان مؤثر است. مدرسه نظام اجتماعی کوچکی است که دانش‌آموزان در آن قواعد اخلاقی، عرف اجتماعی، نگرش‌ها و شیوه‌های برقراری ارتباط با دیگران را می‌آموزند. نفوذی که مدرسه در اجتماعی کردن دانش‌آموزان دارد، هم به دلیل وجود همکلاسی‌ها و هم به دلیل وجود معلمان و برنامه‌های آموزشی است. اگر دانش‌آموز خوب هدایت شود، توانایی سازگاری با تغییرات بیش‌تری را خواهد داشت و از موقعیت‌های اجتماعی و تحصیلی لذت بیش‌تری خواهد برد (حافظیان و پوررضوی، ۱۳۹۶). سازگاری به معنای توانایی فرد برای تطابق با محیط اطراف است و دارای ابعاد مختلفی ازجمله اجتماعی، خانوادگی، عاطفی، بهداشتی و تحصیلی است. یکی از مهم‌ترین عرصه‌ها در زمینه سازگاری، سازگاری تحصیلی است که ناظر به توانمندی فراگیران در انطباق با شرایط و الزامات تحصیل و نقش‌هایی که مدرسه

به‌عنوان یک‌نهاد اجتماعی فرا روی آن‌ها قرار می‌دهد. سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه درواقع به معنای توانایی آنان برای کنار آمدن با شرایط محیط مدرسه و فعالیت‌های تحصیلی است (زنکی‌آبادی، صادقی و قدم‌پور، ۱۳۹۸). به‌عبارت‌دیگر سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه به توانایی آن‌ها در تطابق با محیط مدرسه اشاره دارد که در این فرآیند دانش‌آموزان برای وفق دادن خود با فشارهای بیرونی و درونی محیط مدرسه تلاش می‌کنند. درواقع سازگاری با مدرسه به مقدار انطباق دانش‌آموز با شرایط، محیط، انتظارات، درخواست‌ها و ساختارهای اجتماعی حاکم بر محیط مدرسه مربوط می‌شود (حیدری، فلاحی و حاجیلو، ۱۳۹۷).

برخی از پژوهش‌های انجام‌شده در ارتباط با موضوع حاضر در جدول شماره ۱ ارائه شده است.

جدول ۱) پیشینه‌های پژوهش

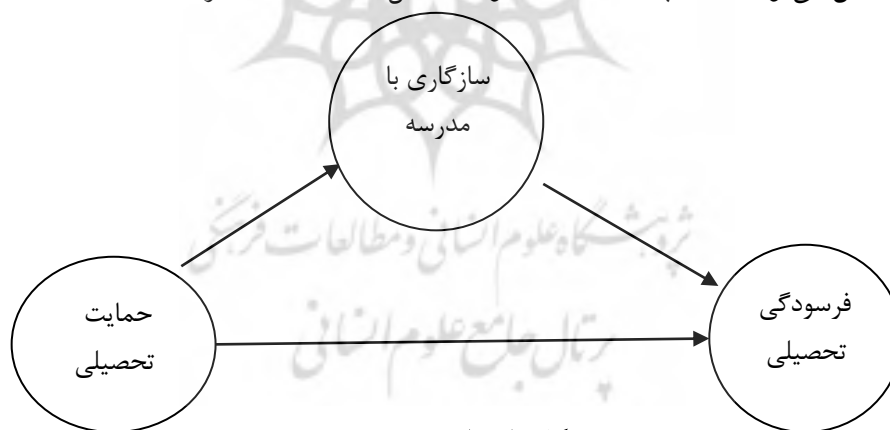
پژوهشگران	عنوان پژوهش	یافته‌های پژوهش
صدوقی و غفاری (۱۳۹۷)	رابطه حمایت تحصیلی با فرسودگی تحصیلی دانش‌آموزان با نقش واسطه‌ای کیفیت زندگی در مدرسه	بین حمایت تحصیلی و نیز کیفیت زندگی در مدرسه با مؤلفه‌های فرسودگی تحصیلی شامل بی‌علاقگی تحصیلی، خستگی هیجانی و ناکارآمدی رابطه منفی و معناداری وجود دارد. بین حمایت تحصیلی و کیفیت زندگی در مدرسه رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین حمایت تحصیلی می‌تواند فرسودگی تحصیلی را پیش‌بینی کرده و کیفیت زندگی در مدرسه دارای نقش واسطه‌ای در رابطه میان حمایت تحصیلی با فرسودگی تحصیلی است.
حاتمی‌ان و سپهری‌نژاد (۱۳۹۷)	پیش‌بینی فرسودگی تحصیلی بر اساس دشواری تنظیم هیجان و حمایت اجتماعی در دانشجویان	بین دشواری تنظیم هیجان با فرسودگی تحصیلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین بین حمایت اجتماعی با فرسودگی تحصیلی رابطه منفی و معناداری وجود دارد.

مرادی‌زاده، پیرانی و فقیهی (۱۳۹۷)	ارائه مدل ساختاری فرسودگی تحصیلی بر اساس جو حاکم بر مدرسه، خودکارآمدی تحصیلی و حمایت اجتماعی دانش‌آموزان	بین جو حاکم بر مدرسه و فرسودگی تحصیلی رابطه منفی و معناداری وجود دارد؛ بین خودکارآمدی و فرسودگی تحصیلی رابطه منفی معناداری وجود دارد، بین حمایت اجتماعی و فرسودگی رابطه منفی معناداری وجود دارد.
بهمنی و رستگار (۱۳۹۶)	رابطه بین حمایت اجتماعی و استرس ادراک‌شده با فرسودگی تحصیلی در دانشجویان	بین ابعاد حمایت اجتماعی با فرسودگی تحصیلی رابطه معکوس وجود دارد. رابطه بین استرس ادراک‌شده و فرسودگی تحصیلی مثبت و معنی‌دار است، هم‌چنین فرسودگی تحصیلی توسط متغیرهای استرس ادراک‌شده و حمایت اجتماعی در ابعاد خانواده، دوستان و دیگران قابل پیش‌بینی است.
نوشادی و شیخ الاسلامی (۱۳۹۶)	رابطه ساختار کلاس و سازگاری با سازگاری با دانشگاه و سازگاری با دانشجویان با دانشگاه: نقش واسطه‌ای فرسودگی تحصیلی	رابطه ساختار کلاس با سازگاری با دانشگاه و فرسودگی تحصیلی از لحاظ آماری معنادار است. هم‌چنین، فرسودگی تحصیلی در رابطه بین بعضی از ابعاد ساختار کلاس و سازگاری با دانشگاه، نقش واسطه‌ای ایفا می‌کند.
عزیزی‌نژاد (۱۳۹۵)	نقش حمایت اجتماعی مدارس بر سازگاری تحصیلی: اثر میانجی رضایت از مدرسه، امیدواری و خودکارآمدی دانش‌آموزان	بین متغیرهای حمایت اجتماعی با امیدواری، حمایت اجتماعی و خودکارآمدی، حمایت اجتماعی و رضایت از مدرسه و حمایت اجتماعی و سازگاری همبستگی مثبت و معنادار وجود دارد. بین متغیرهای امیدواری و سازگاری، خودکارآمدی و سازگاری و رضایت از مدرسه با سازگاری رابطه مستقیم و معنی‌داری دیده شد. هم‌چنین امیدواری، خودکارآمدی و رضایت از مدرسه تأثیر حمایت اجتماعی را بر سازگاری تحصیلی میانجی‌گری می‌کنند.
تمنائی‌فر و لیث (۱۳۹۴)	رابطه هوش هیجانی،	بین هوش هیجانی، خودکارآمدی و حمایت اجتماعی با سازگاری رابطه معناداری وجود داشته و هوش

خودکارآمدی و حمایت اجتماعی با سازگاری دانش‌آموزان	هیجانی، خودکارآمدی و حمایت اجتماعی قادرند تغییرات سازگاری دانش‌آموزان را پیش‌بینی کنند.
Tomás, Gutiérrez, Pastor & Sancho (2020)	حمایت اجتماعی ادراک‌شده، سازگاری مدارس و بهزیستی ذهنی نوجوانان
Gungor (2019)	بررسی رابطه بین حمایت اجتماعی و فرسودگی تحصیلی در دانش‌آموزان با نقش میانجی امید
Xie, Cao, Sun & Yang (2019)	اثرات سازگاری تحصیلی بر فرسودگی تحصیلی، درگیری در یادگیری و عملکرد تحصیلی دانشجویان
کریمی، بشیرپور، خباز و هدایتی (۲۰۱۴)	مقایسه بین کمال‌گرایی و ابعاد حمایت اجتماعی و فرسودگی تحصیلی در دانشجویان با فرسودگی تحصیلی بالا، زیاد است. کم نسبت به دانشجویان با فرسودگی تحصیلی کم نسبت به دانشجویان با فرسودگی تحصیلی بالا، زیاد است.

بنابراین، تابه‌حال هیچ پژوهشی رابطه بین حمایت تحصیلی و فرسودگی تحصیلی با نقش میانجی سازگاری دانش‌آموزان دختر با مدرسه در شهر بهشهر را مورد مطالعه قرار نداده است، مطالعه حاضر با مطالعات دیگر در این زمینه متفاوت است. همچنین این

پژوهش در راستای پژوهش‌های قبلی قرار دارد و به تکمیل کردن پیشینه‌های قبلی در ارتباط با موضوع پژوهش کمک می‌کند؛ بنابراین، با انجام این پژوهش، وضعیت حمایت تحصیلی، فرسودگی تحصیلی و سازگاری دانش‌آموزان دختر با مدرسه شناخته می‌شود و برنامه‌های لازم برای افزایش حمایت تحصیلی و سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه و کاهش فرسودگی تحصیلی در آنان در نظر گرفته می‌شود؛ بنابراین هدف اصلی این پژوهش، بررسی رابطه بین حمایت تحصیلی و فرسودگی تحصیلی با نقش میانجی سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه در دانش‌آموزان دختر و ارائه پیشنهادها کاربردی به مسئولان سازمان آموزش و پرورش بر اساس نتایج پژوهش بوده است. چارچوب نظری پژوهش حاضر با مرور ادبیات مختلف پیرامون روابط میان حمایت تحصیلی و سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه با فرسودگی تحصیلی را با توجه به این که رابطه بین متغیرهای مورد بررسی پیش از این در یک مدل جامع مورد بررسی قرار نگرفته بود در مدل زیر با مطالعه و بررسی مرتبط پیشین و روابط فی‌مابین متغیرهای پژوهش می‌توان در قالب یک مدل به صورت شکل شماره ۱ ارائه کرد.

شکل ۱) مدل مفهومی پژوهش

با توجه به چارچوب نظری، این پژوهش به دنبال آزمون فرضیه زیر است.
 بین حمایت تحصیلی و فرسودگی تحصیلی با نقش میانجی سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه رابطه وجود دارد.

۳. روش پژوهش

پژوهش از نظر هدف کاربردی و از لحاظ روش توصیفی، از نوع همبستگی بوده است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم شهر بهشهر در سال تحصیلی ۹۸-۹۹ به تعداد ۲۱۶۳ نفر بوده است. برای تعیین حجم نمونه از فرمول کرجسی و مورگان استفاده گردید که بر اساس آن تعداد ۳۲۷ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای مشخص شدن این تعداد نمونه از جامعه آماری با مشخصات فوق از شیوه نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای برحسب پایه تحصیلی استفاده شده است. ابزارهای گردآوری داده‌ها در این پژوهش، پرسش‌نامه بوده است که شامل گویه‌های تخصصی از ۳ متغیر موردبررسی در طیف لیکرت می‌باشد؛ که ترکیب پرسش‌نامه‌های استانداردشده در جدول ۲ نشان شده است.

جدول (۲) ترکیب پرسش‌نامه‌های پژوهش

متغیر	مؤلفه‌ها	تعداد سؤال	منبع	آلفای کرونباخ
حمایت تحصیلی	همسالان، پدر، مادر و معلم	۲۴	ساندز و پلانکت (۲۰۰۵)	۰/۸۹
فرسودگی تحصیلی	خستگی هیجانی، بی‌علاقگی تحصیلی و ناکارآمدی تحصیلی	۱۵	ماسلاخ (۲۰۰۱)	۰/۸۶
سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه	سازگاری عاطفی، سازگاری آموزشی و سازگاری اجتماعی	۶۰	سینها و سینگ (۱۹۹۳)	۰/۹۲

روایی و پایایی

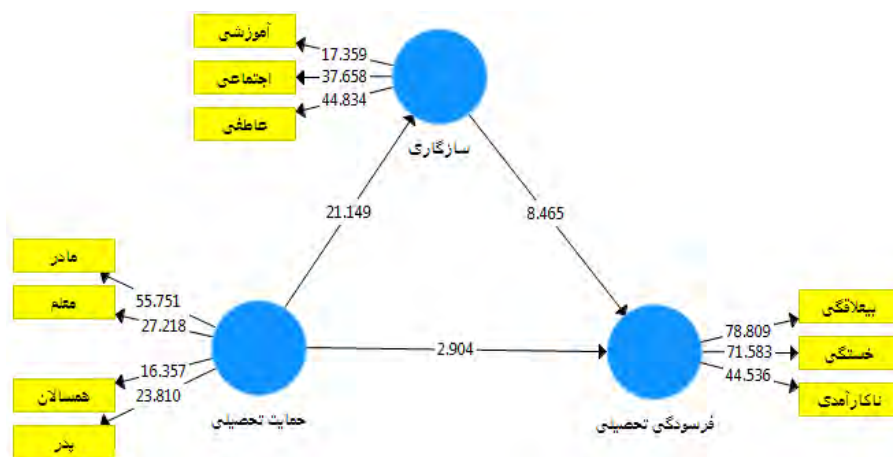
با توجه به این که سؤالات پرسش‌نامه‌ها استانداردشده است، در نتیجه ابزارها از روایی محتوایی برخوردار می‌باشند و روایی صوری پرسش‌نامه‌ها نیز از نظر صاحب نظران و خبرگان مورد تأیید قرار گرفت. مقدار پایایی این مقیاس‌ها با استفاده از آلفای

کرونباخ محاسبه شده است که بر اساس جدول ۲ میزان تمامی آن‌ها از مقدار ۰/۷۰ بیشتر شده است؛ که نشان‌دهنده پایایی بالای آزمون‌ها است. همچنین پایایی ترکیبی، روایی همگرا و آلفای کرونباخ ابزارها نیز توسط نرم‌افزار اسمارت پی ال اس مورد تأیید قرار گرفته است که نتایج آن در جدول ۴ نشان داده شده است. در نهایت جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها و تبدیل آن‌ها به اطلاعات معنی‌دار و همچنین آزمون فرضیه و برازندگی مدل پژوهش از مدلیابی معادلات ساختاری با روش حداقل مربعات جزئی و با کمک نرم‌افزار پی ال اس استفاده شده است.

۴. یافته‌ها

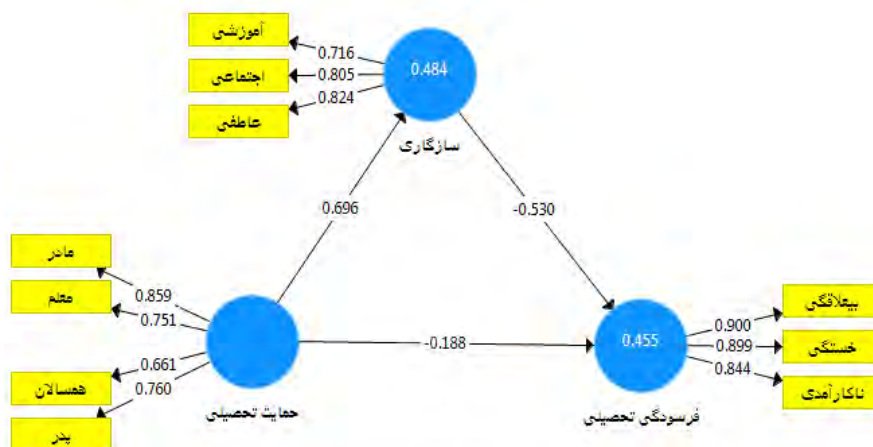
یافته‌های به دست آمده در خصوص ویژگی‌های جمعیت شناختی پاسخ‌دهندگان در این پژوهش نشان داد که ۳۴ درصد (۱۱۱ نفر) از آزمودنی‌ها در پایه دهم، ۳۱ درصد (۱۰۱ نفر) پایه یازدهم و ۳۵ درصد (۱۱۵ نفر) در پایه دوازدهم مشغول تحصیل بودند. همچنین ۲۲ درصد (۷۲ نفر) از پاسخگویان رشته تحصیلی خود را ریاضی، ۳۱/۵ درصد (۱۰۳ نفر) علوم انسانی، ۳۴/۶ درصد (۱۱۳ نفر) علوم تجربی و ۱۱/۹ درصد (۳۹ نفر) فنی و حرفه‌ای اعلام کرده‌اند.

به منظور آزمون فرضیه پژوهش از الگویابی معادلات ساختاری استفاده شده است. در این آزمون ملاک قضاوت، مقدار معناداری است. شکل ۱ مدل‌های پژوهش را در حالت معناداری ضرایب (T-value) نشان می‌دهد. این مدل در واقع تمامی معادلات ساختاری (ضرایب مسیر) را با استفاده از آماره T آزمون می‌کند. بر طبق این مدل ضریب مسیر در سطح اطمینان ۹۵٪ معنادار است، اگر مقدار آماره T خارج بازه (۱/۹۶- تا ۱/۹۶+) قرار گیرد، در غیر این صورت ضریب مسیر، معنادار نیست.

شکل ۲) مدل آزمون شده متغیرهای پژوهش بر مبنای T-value

همان‌طوری که در شکل ۱ نشان داده شده است، مقادیر T-value برای تمامی مسیرها از مقدار استاندارد قدر مطلق $1/96$ بیش‌تر است و گواهی بر وجود رابطه معناداری بین متغیرهای پژوهش دارد. مقدار T-value محاسبه شده بین دو متغیر حمایت تحصیلی و سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه برابر $21/149$ را نشان می‌دهد که بیانگر وجود رابطه معناداری بین این دو متغیر است. مقدار T-value محاسبه شده بین دو متغیر حمایت تحصیلی و فرسودگی تحصیلی برابر $2/904$ را نشان می‌دهد که بیانگر وجود رابطه معناداری بین این دو متغیر است. مقدار T-value محاسبه شده بین دو متغیر سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه و فرسودگی تحصیلی برابر $8/465$ را نشان می‌دهد که بیانگر وجود رابطه معناداری بین این دو متغیر است.

شکل ۳) مدل آزمون شده متغیرهای پژوهش بر مبنای ضرایب مسیر

هم‌چنین در شکل ۲ ضرایب مسیر که بیانگر شدت رابطه است، مشاهده می‌شود. اندازه ضریب مسیر نشان‌دهنده قدرت و قوت رابطه بین دو متغیر است. برخی محققان بر این باورند که ضریب مسیر بزرگ‌تر از ۰/۱ یک‌میزان مشخص از تأثیر در مدل را نشان می‌دهد. اعداد روی مسیرها نشان‌دهنده ضریب مسیر، اعداد داخل دایره برای متغیرهای درون‌زا بیانگر R^2 و اعداد روی فلش‌های متغیر پنهان بیانگر بارهای عاملی است. مقدار ضریب تعیین R^2 نیز نشان‌دهنده این مطلب است که چه مقدار از متغیر وابسته به کمک متغیر مستقل تبیین می‌شود. ضرایب مسیر در شکل ۲، بیانگر آن است که مقدار ۴۵/۵ درصد از واریانس استفاده‌شده از متغیر فرسودگی تحصیلی و مقدار ۴۸/۴ درصد از واریانس استفاده‌شده از متغیر سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه توسط متغیر حمایت تحصیلی تبیین می‌شود؛ بنابراین نتایج پژوهش نشانگر آن است که عوامل پیشنهادشده به‌خوبی توانایی اندازه‌گیری مفهوم موردنظر را دارند؛ که بر اساس مدل ایجادشده از طریق مدل‌یابی ساختاری متغیرهای حمایت تحصیلی و سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه بر فرسودگی تحصیلی دانش‌آموزان مؤثر هستند. خلاصه نتایج الگویابی معادلات ساختاری در جدول شماره ۳ ارائه شده است.

جدول ۳) نتایج آزمون فرضیه پژوهش

رابطه بین متغیرها	آماره T	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کل	نتیجه
حمایت تحصیلی ← فرسودگی تحصیلی	۲/۹۰	-۰/۱۸۸	-	-۰/۱۸۸	تأیید
حمایت تحصیلی ← سازگاری دانش‌آموزان	۲۱/۱۵	۰/۶۹۶	-	۰/۶۹۶	تأیید
سازگاری دانش‌آموزان ← فرسودگی تحصیلی	۸/۴۷	-۰/۵۳۰	-	-۰/۵۳۰	تأیید
حمایت تحصیلی ← سازگاری دانش‌آموزان ← فرسودگی تحصیلی		۰/۶۹۶ * -۰/۵۳۰ = -۰/۳۶۹			تأیید

نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد که اثر مستقیم حمایت تحصیلی بر فرسودگی تحصیلی با ضریب مسیر $(-۰/۱۸۸)$ و $(t=۲/۹۰)$ ، اثر مستقیم حمایت تحصیلی بر سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه با ضریب مسیر $(۰/۶۹۶)$ و $(t=۲۱/۱۵)$ و اثر مستقیم سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه بر فرسودگی تحصیلی با ضریب مسیر $(-۰/۵۳۰)$ و $(t=۸/۴۷)$ معنادار است و با توجه به این نتایج، رابطه بین متغیرهای پژوهش تأیید می‌شود. برای بررسی تأثیر حمایت تحصیلی بر فرسودگی تحصیلی با نقش میانجی سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه، باید ضریب اثر غیرمستقیم (حاصل ضرب اثر مستقیم حمایت تحصیلی بر سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه در اثر مستقیم سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه بر فرسودگی تحصیلی) محاسبه شود. مقدار ضریب اثر غیرمستقیم حمایت تحصیلی بر فرسودگی تحصیلی برابر $-۰/۳۶۹$ است که نشان می‌دهد نقش میانجی سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه در رابطه بین حمایت تحصیلی و فرسودگی تحصیلی معنادار است که بدین ترتیب فرضیه اصلی پژوهش نیز تأیید می‌گردد؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که متغیر سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه اثر میانجی در رابطه بین حمایت تحصیلی و فرسودگی تحصیلی را دارد. برای بررسی برازش مدل اندازه‌گیری سه معیار پایایی ترکیبی، روایی همگرا و آلفای کرونباخ استفاده می‌شود. برای سنجش پایایی مدل اصلی این پژوهش به بررسی پایایی ترکیبی، روایی همگرا و آلفای کرونباخ پرداخته شده است؛ که نتایج آن در جدول ۴ نشان داده شده است.

جدول ۴) ارزیابی مدل بیرونی متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین واریانس استخراج شده (AVE)	پایایی ترکیبی	R ²	آلفای کرونباخ
حمایت تحصیلی	۰/۵۷۹	۰/۸۴۵	-	۰/۷۵۴
سازگاری دانش‌آموزان	۰/۶۱۴	۰/۸۲۶	۰/۴۸۴	۰/۷۸۹
فرسودگی تحصیلی	۰/۷۷۷	۰/۹۱۲	۰/۴۵۵	۰/۸۵۶

همان‌طور که در جدول ۴ مشخص شده است، تمامی متغیرها از پایایی ترکیبی بالایی در مدل برخوردارند. پایایی ترکیبی و ضریب آلفای کرونباخ در مورد همه متغیرها بیش‌تر از ۰/۷ است؛ که بیانگر این است، نتایج پژوهش حاضر در مورد این دو معیار، برازش مناسب مدل را تأیید می‌کند. فورنل و لارکر^۱ (۱۹۸۱) مقدار ۰/۷ را مقدار ملاک برای این معیار معرفی کرده‌اند. هم‌چنین معیار روایی همگرا که مختص مدل‌سازی معادلات ساختاری است، بررسی شد. این معیار نشان‌دهنده میانگین واریانس استخراج شده بین هر سازه با شاخص‌های خود است. به بیان ساده‌تر AVE میزان همبستگی یک سازه با شاخص‌های خود را نشان می‌دهد که هرچه این همبستگی بیش‌تر باشد، برازش نیز بیش‌تر است. با توجه به جدول ۴، AVE در مورد تمامی متغیرها بیش‌تر از ۰/۵ است؛ که در نتیجه روایی همگرایی مدل و مناسب بودن برازش مدل‌های اندازه‌گیری تأیید می‌شود؛ یعنی یک متغیر پنهان قادر است بیش از نیمی از واریانس شاخص‌های آشکار خود را تبیین کند؛ بنابراین می‌توان گفت که مدل استفاده شده در این پژوهش از کیفیت مناسب برخوردار بوده است.

برای بررسی برازش مدل ساختاری با روش پی ال اس در این پژوهش از ضرایب R Squares یا R² استفاده می‌شود. R² معیاری است که برای متصل کردن بخش اندازه‌گیری و بخش ساختاری مدل‌سازی معادلات ساختاری به

1 Fornell & Larcker

کار می‌رود؛ و نشان از تأثیری دارد که یک متغیر مستقل (برون‌زا) بر یک متغیر وابسته (درون‌زا) می‌گذارد. هر چه مقادیر R^2 مربوط به سازه‌های درون‌زای یک مدل بیش‌تر باشد، نشان از برازش بهتر مدل است. ضریب تعیین یا R^2 معیاری است که مقدار آن بین صفر تا یک است؛ که مقادیر بزرگ‌تر مطلوب‌تر است. کوهن^۱ (۱۹۸۸) سه مقدار ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ را به‌عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی R^2 بیان کرده است. مقدار R^2 که نشان‌دهنده توانایی مدل در توصیف سازه‌هاست. برای هر سه متغیر بیش‌تر از ۰/۳۵ است؛ که درنهایت این نتایج نشان‌دهنده آن است که مدل ارائه‌شده از برازش مناسب و قوی برخوردار است.

پس از بررسی برازش بخش اندازه‌گیری و بخش ساختاری مدل، برازش مدل کلی از طریق معیار GOF که شاخصی برای بررسی برازش مدل جهت پیش‌بینی متغیرهای درون‌زا است، استفاده می‌شود؛ که مقدار آن بین صفر تا یک قرار دارد؛ و مقادیر نزدیک به یک نشانگر کیفیت مناسب مدل هستند؛ و توانایی پیش‌بینی کلی مدل را موردبررسی قرار می‌دهد؛ و مدل آزمون شده پیش‌بینی متغیرهای مکنون درون‌زا را دارد. این معیار از طریق رابطه زیر محاسبه می‌شود:

$$Gof = \sqrt{\text{communalities} \times R^2}$$

به‌طوری‌که Communalities نشانه میانگین مقادیر اشتراکی هر سازه هست و R^2 نیز مقدار میانگین مقادیر R Squares سازه‌های درون‌زای مدل است. بر اساس جدول شماره ۴ مقادیر ضریب تعیین (R^2) به‌دست‌آمده متغیرها به ترتیب برابر ۰/۴۸۴ و ۰/۴۵۵ است که میانگین این ضرایب برابر ۰/۴۷۰ است. هم‌چنین مقادیر اشتراکات (میانگین واریانس استخراج‌شده) متغیرها به ترتیب برابر ۰/۵۷۹، ۰/۶۱۴ و ۰/۷۷۷ است که میانگین اشتراکات این سه متغیر برابر ۰/۶۵۷ می‌شود؛ بنابراین مقدار GOF مدل عبارت است

1 Cohen

از:

$$\sqrt{0/657 \times 0/470} = 0/555$$

وتزلز و همکاران^۱ (۲۰۰۹) سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ را به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای نیکویی برازش معرفی کرده‌اند. با توجه به این که مقدار GOF برابر ۰/۵۵۵ به دست آمد و این مقدار بیش تر از ۰/۳۶ است، نشان از برازش قوی مدل کلی پژوهش دارد؛ بنابراین می‌توان گفت برازش مدل کلی پژوهش بسیار مناسب است.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از یافته‌های این پژوهش نشان داد که بین حمایت تحصیلی و سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه با فرسودگی تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد و متغیر سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه اثر میانجی در رابطه بین حمایت تحصیلی و فرسودگی تحصیلی را دارد. هم‌چنین شاخص‌های برازندگی مدل حاکی از آن است که مدل ارائه‌شده از برازش مناسبی برخوردار است. بررسی پیشینه پژوهش نشان می‌دهد نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر با یافته‌های پژوهش‌های دیگر محققان همسان است. نتیجه بررسی صدوقی و همکاران (۱۳۹۷) که نشان می‌دهد بین حمایت تحصیلی با مؤلفه‌های فرسودگی تحصیلی شامل بی‌علاقگی تحصیلی، خستگی هیجانی و ناکارآمدی رابطه منفی و معناداری وجود دارد. هم‌چنین حمایت تحصیلی می‌تواند فرسودگی تحصیلی را پیش‌بینی کند. پژوهش حاتمیان و همکاران (۱۳۹۷) که نشان می‌دهد بین حمایت اجتماعی با فرسودگی تحصیلی رابطه منفی و معناداری وجود دارد. پژوهش مرادی‌زاده و همکاران (۱۳۹۷) که نشان می‌دهد بین جو حاکم بر مدرسه و فرسودگی تحصیلی رابطه منفی و معناداری وجود دارد و بین حمایت اجتماعی و

فرسودگی تحصیلی رابطه منفی معناداری وجود دارد. پژوهش بهمنی و همکاران (۱۳۹۶) که نشان می‌دهد ابعاد حمایت اجتماعی با فرسودگی تحصیلی رابطه معکوس دارد و فرسودگی تحصیلی توسط حمایت اجتماعی در ابعاد خانواده، دوستان و دیگران قابل پیش‌بینی است. پژوهش نوشادی و همکاران (۱۳۹۶) که نشان می‌دهد رابطه ساختار کلاس با سازگاری با دانشگاه و فرسودگی تحصیلی از لحاظ آماری معنادار است. همچنین، فرسودگی تحصیلی در رابطه بین بعضی از ابعاد ساختار کلاس و سازگاری با دانشگاه، نقش واسطه‌ای ایفا می‌کند. نتایج پژوهش عزیزی‌نژاد (۱۳۹۵) که نشان می‌دهد بین حمایت اجتماعی و سازگاری همبستگی مثبت و معنادار وجود دارد. پژوهش تمنائی‌فر و همکاران (۱۳۹۴) که نشان می‌دهد میان حمایت اجتماعی با سازگاری دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد. پژوهش توماس و همکاران (۲۰۲۰) که نشان می‌دهد بین حمایت اجتماعی و سازگاری با مدرسه رابطه قوی وجود دارد. پژوهش گونگور (۲۰۱۹) که نشان می‌دهد بین حمایت اجتماعی و فرسودگی تحصیلی رابطه منفی وجود دارد. پژوهش زی و همکاران (۲۰۱۹) که نشان می‌دهد بین سازگاری تحصیلی با فرسودگی تحصیلی رابطه منفی و معناداری وجود دارد. بین سازگاری تحصیلی و درگیری در یادگیری و عملکرد تحصیلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. پژوهش کریمی و همکاران (۲۰۱۴) که نشان می‌دهد حمایت اجتماعی در دانشجویان با فرسودگی تحصیلی کم نسبت به فرسودگی تحصیلی بالا، زیاد است با نتایج این پژوهش همسو است؛ بنابراین می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که یکی از کارکردهای مهم سازمان آموزش و پرورش ایجاد زمینه مطلوب جهت رشد و شکوفایی همه‌جانبه استعدادهای دانش‌آموزان به‌منظور تربیت افرادی سالم، کارآمد و متعهد برای ایفای نقش مناسب آنان در زندگی فردی و اجتماعی در آینده است. در راستای تحقق این کارکرد، دانش‌آموزان به‌عنوان یکی از مهم‌ترین رکن اساسی نظام آموزش و پرورش کشور محسوب می‌شوند؛ لذا توجه به آموزش، تربیت و موفقیت تحصیلی این قشر از افراد جامعه، اهمیت دستیابی به این کارکرد توسط سازمان آموزش و پرورش را در قبال

دانش‌آموزان بیش‌ازپیش مهم و ضروری جلوه می‌دهد. دانش‌آموزان در دوران تحصیل در مدرسه با عوامل گوناگونی مواجه می‌شوند که بعضی از این عوامل باعث تضعیف پیشرفت تحصیلی آنان می‌گردد. از جمله عواملی که به شکل منفی بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان تأثیرگذار بوده، فرسودگی تحصیلی است که به شکل رفتارهایی مانند خستگی ذهنی، عدم انجام تکالیف درسی، عدم مشارکت در فعالیت‌های محوله، عدم حضور به‌موقع در کلاس، عدم توجه به صحبت‌های معلم، بی‌احترامی نسبت به معلم و همکلاسی‌ها، بی‌علاقگی و نداشتن انگیزه لازم برای ادامه تحصیل در دانش‌آموزان نشان داده می‌شود که در نهایت افت تحصیلی آنان را به دنبال خواهد داشت؛ بنابراین یکی از بهترین و مؤثرترین روش‌ها جهت از بین بردن این‌گونه رفتارها و عکس‌العمل‌های منفی در دانش‌آموزان، حمایت تحصیلی است که می‌تواند از جانب خانواده، معلم و همکلاسی‌ها باشد که هرکدام به‌نوبه خود نقش مؤثر و بازدارنده‌ای در پیشگیری و یا کاهش فرسودگی تحصیلی و هم‌چنین افزایش میزان اثربخشی یادگیری در دانش‌آموزان ایفا می‌کنند؛ این حمایت به‌صورت حمایت عاطفی، توأم کردن تشویق جهت انتقال ارزش‌ها و انتظارات به دانش‌آموز، ارائه راهنمایی‌ها و پیشنهادهای لازم، ایجاد و تأمین محیط امن و مطلوب برای انجام تکالیف و فعالیت‌های درسی و هم‌چنین برقراری تعاملات دوسویه بین خانواده، معلم و همکلاسی‌ها با دانش‌آموز است که می‌تواند موجب شوق، علاقه‌مندی، رضایت از تحصیل و متعاقب آن موفقیت تحصیلی و سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه گردد. از سویی دیگر انتظار می‌رود که سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه که دارای اثر میانجی در رابطه میان حمایت تحصیلی با فرسودگی تحصیلی است به این معناست که بخشی از حمایت تحصیلی در کاهش فرسودگی تحصیلی دانش‌آموزان از طریق نقش آن در افزایش سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه حاصل می‌شود درواقع حمایت معلم و همکلاسی‌ها از یکدیگر موجب برطرف شدن نیازها و خواسته‌های عاطفی می‌گردد که ایجاد هماهنگی و تعادل بین منافع فردی و گروهی دانش‌آموزان در مدرسه را به دنبال دارد. دانش‌آموز با تغییر دادن نگرش‌ها و

باورهای خود و وفق دادن خود با فشارهای بیرونی و درونی محیط مدرسه تلاش می‌کند خود را با شرایط، محیط، انتظارات، درخواست‌ها و ساختار اجتماعی حاکم بر محیط مدرسه سازگار کند تا از این طریق زمینه حضور مستمر و مداوم او در کلاس‌های درسی فراهم گردد؛ این امر ایجاد احساسات خوش‌بینانه و اشتیاق به محیط مدرسه، انجام وظایف محوله و درنهایت افزایش احساس کارآمدی به‌عنوان یک فراگیر را در دانش‌آموز تقویت می‌کند که متعاقب آن موجب کاهش فرسودگی تحصیلی در دانش‌آموز می‌شود.

پیشنهادهای کاربردی

مدیران آموزش و پرورش موضوع فرسودگی تحصیلی دانش‌آموزان را به‌طور جدی موردتوجه قرار دهند و جهت کاهش و از بین بردن رفتارهایی که باعث خستگی ذهنی، بی‌علاقگی و ناکارآمدی تحصیلی در دانش‌آموزان می‌شوند، برنامه‌ریزی‌های مناسبی را در قالب برگزاری کارگاه‌های منظم آموزشی برای خانواده‌ها، معلمان و دانش‌آموزان تدارک ببینند.

حمایت تحصیلی یکی از بهترین و مؤثرترین روش‌ها در راستای از بین بردن رفتارها و عکس‌العمل‌های منفی در دانش‌آموزان است؛ لذا توصیه می‌شود مدیران مدارس از حمایت‌های خانواده، معلمان و همکلاسی‌ها به‌عنوان یک عامل بازدارنده قوی و مؤثر در کاهش فرسودگی تحصیلی دانش‌آموزان استفاده کنند.

با توجه به نقش مؤثر سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه در کاهش فرسودگی تحصیلی، پیشنهاد می‌شود طراحی، تدوین و اجرای برنامه‌های آموزشی و تربیتی در مدارس در راستای افزایش تقویت سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه و بهبود شادابی و رضایت تحصیلی دانش‌آموزان حرکت کند تا بستری صحیح و مناسب برای زندگی تحصیلی دانش‌آموزان فراهم شود.

محدودیت‌های پژوهش

پژوهش حاضر دارای محدودیت‌هایی در زمان انجام تحقیق (مقطعی بودن) و روش

تحقیق (کمی) ابزار گردآوری اطلاعات (پرسشنامه) بوده است. هم‌چنین به دلیل حجم پایین نمونه و محدود شدن جامعه مورد مطالعه به دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر بهشهر، تعمیم نتایج آن به دانش‌آموزان سایر مقاطع تحصیلی باید با رعایت احتیاط انجام گیرد؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی، مشابه این پژوهش با حجم نمونه بزرگ‌تر و در مقطع متوسطه اول و ابتدایی و هم‌چنین سایر مؤسسات آموزشی، با استفاده از روش تحقیق دیگر و به کمک سایر ابزارهای گردآوری داده‌ها، انجام و نتایج آن با یافته‌های این پژوهش مقایسه شود.

۱. آزادی‌ده‌بیدی، فاطمه و فولادچنگ، محبوبه (۱۳۹۸). مدل علی درگیری تحصیلی: نقش حمایت تحصیلی و خودتنظیمی تحصیلی. آموزش و ارزشیابی، دوره ۱۲، شماره ۴۷، ص ۱۵۹-۱۸۳.
۲. بهمنی، فریدون و رستگار، احمد (۱۳۹۶). رابطه بین حمایت اجتماعی و استرس ادراک شده با فرسودگی تحصیلی در دانشجویان. اولین کنفرانس پژوهش‌های نوین ایران و جهان در روانشناسی و علوم تربیتی حقوق و علوم اجتماعی، دانشگاه دولتی علمی کاربردی شوشتر، ۲۸ اردیبهشت، شیراز.
۳. پورکریمی، جواد و مبین رهنی، یاسمن (۱۳۹۷). رابطه انگیزش پیشرفت و فرسودگی تحصیلی با نقش میانجی خودکارآمدی دانشجویان دانشگاه تهران. نشریه راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، دوره ۱۱، شماره ۱، ص ۱۳۹-۱۴۷.
۴. تمنائی‌فر، محمدرضا و لیث، حکیمه (۱۳۹۴). رابطه هوش هیجانی، خودکارآمدی و حمایت اجتماعی با سازگاری دانش‌آموزان دبیرستان. پژوهش‌های نوین روانشناختی، دوره ۱۰، شماره ۳۹، ص ۵۲-۲۵.
۵. حاتمیان، پیمان و سپهری‌نژاد، مریم (۱۳۹۷). پیش‌بینی فرسودگی تحصیلی بر اساس دشواری تنظیم هیجان و حمایت اجتماعی در دانشجویان پرستاری. راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، دوره ۱۱، شماره ۱، ص ۶۵-۶۰.
۶. حافظیان، مریم و پوررضوی، سیده‌صغری (۱۳۹۶). اثربخشی آموزش مهارت‌های مثبت‌اندیشی بر سازگاری اجتماعی، هیجانی و تحصیلی دانش‌آموزان. روان‌شناسی مدرسه، دوره ۶، شماره ۱، ص ۳۸-۲۶.
۷. حیدری، فاضله؛ فلاحی، وحید و حاجیلو، جلیل (۱۳۹۷). نقش شیوه‌های فرزندپروری و سبک‌های دلبستگی در پیش‌بینی سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه. روان‌شناسی مدرسه، دوره ۷، شماره ۱، ص ۱۵۱-۱۳۸.

۸. خالق‌خواه، علی و کریمیان‌پور، غفار (۱۳۹۹). تحلیل نقش میانجی امید به تحصیل در رابطه بین حمایت تحصیلی و اشتیاق به تحصیلی در بین دانش‌آموزان. روانشناسی مدرسه و آموزشگاه، دوره ۹، شماره ۳، ص ۶۷-۵۰.
۹. رستگار، احمد (۱۳۹۸). ارائه مدل علی روابط حمایت تحصیلی و رفتار مدنی تحصیلی با تأکید بر واسطه‌گری سرمایه‌های روان‌شناختی در میان دانشجویان دوره‌های مجازی دانشگاه شیراز. پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی، دوره ۷، شماره ۳، ص ۷۶-۶۳.
۱۰. زنگی‌آبادی، معصومه؛ صادقی، مسعود و قدم‌پور، عزت‌اله (۱۳۹۸). اثربخشی آموزش راهبردهای خودتنظیمی بر خودکارآمدی تحصیلی و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان ناسازگار. پژوهش در نظام‌های آموزشی، دوره ۱۳، شماره ۴۴، ص ۸۷-۷۱.
۱۱. سینها، ای. کی. بی و سینگ، آر. بی (۱۹۹۳). راهنمای پرسشنامه سازگاری دانش‌آموزان دبیرستانی. ترجمه ابوالفضل کرمی (۱۳۷۷). تهران: مؤسسه روان تجهیز سینا.
۱۲. شیخ‌الاسلامی، علی و کریمیان‌پور، غفار (۱۳۹۷). پیش‌بینی اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس حمایت تحصیلی و جو روانی-اجتماعی کلاس. راهبردهای شناختی در یادگیری، دوره ۶، شماره ۱۰، ص ۱۱۱-۹۵.
۱۳. صدوقی، مجید و غفاری، عذرا (۱۳۹۷). رابطه حمایت تحصیلی با فرسودگی تحصیلی دانش‌آموزان با نقش واسطه‌ای کیفیت زندگی در مدرسه. مدیریت مدرسه، دوره ۶، شماره ۱، ص ۲۲۶-۲۰۶.
۱۴. عباسی، سمیرا. درتاج، فریبرز (۱۴۰۰). پیش‌بینی فرسودگی تحصیلی بر اساس راهبردهای رویارویی و حمایت اجتماعی ادراک‌شده در دانشجویان. راهبردهای شناختی در یادگیری، دوره ۹، شماره ۱۶، ص ۳۳-۱۷.
۱۵. عزیزی‌نژاد، بهاره (۱۳۹۵). نقش حمایت اجتماعی مدارس بر سازگاری تحصیلی: اثر میانجی رضایت از مدرسه، امیدواری و خودکارآمدی دانش‌آموزان. پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی، دوره ۴، شماره ۱۳، ص ۶۸-۵۷.

۱۶. عظیمی، محمد؛ پیری، موسی و زوار، تقی (۱۳۹۳). رابطه فرسودگی تحصیلی و انگیزش پیشرفت با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه. آموزش و ارزشیابی، دوره ۷، شماره ۳۷، ص ۸۷-۹۸.

۱۷. فتی، نجمه و کیانی، مسعود. (۱۳۹۸). الگوی رابطه فرسودگی تحصیلی با تجارب شخصی و آموزشی و راهبردهای اجتنابی دانشجویان: نقش واسطه‌ای درگیری تحصیلی. آموزش و ارزشیابی، دوره ۱۲، شماره ۴۸، ص ۱۳۱-۱۶۰.

۱۸. قدم‌پور، عزت‌اله؛ فرهادی، علی و نقی بیرانوند، فاطمه (۱۳۹۵). تعیین رابطه بین فرسودگی تحصیلی با اشتیاق و عملکرد تحصیلی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان. پژوهش در آموزش علوم پزشکی، دوره ۸، شماره ۲، ص ۶۸-۶۰.

۱۹. مرادی‌زاده، سهراب؛ پیرانی، ذبیح‌اله و فقیهی، علیرضا (۱۳۹۷). ارائه مدل ساختاری فرسودگی تحصیلی بر اساس جو حاکم بر مدرسه، خودکارآمدی تحصیلی و حمایت اجتماعی دانش‌آموزان متوسطه استان لرستان. پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی، دوره ۶، شماره ۲۲، ص ۹-۲۰.

۲۰. منصورنیا، شادان و کریمی، کیومرث (۱۳۹۹). رابطه بین انگیزه پیشرفت و خود ناتوان‌سازی تحصیلی با میانجی فرسودگی تحصیلی در دانشجویان. طب توان‌بخشی، دوره ۹، شماره ۳، ص ۲۶۴-۲۵۴.

۲۱. نوشادی، سهیلا و شیخ‌الاسلامی، راضیه (۱۳۹۶). رابطه ساختار کلاس و سازگاری دانشجویان با دانشگاه: نقش واسطه‌ای فرسودگی تحصیلی. مطالعات روانشناسی تربیتی، دوره ۱۴، شماره ۲۵، ص ۱۵۲-۱۲۳.

22. Cohen, J. (1988). Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences. Lawrence Erlbaum associates, Inc., Hillsdale.
23. Fornell, C. & Larcker, D. (1981). Structural equation models with unobservable variables and measurement error. Journal of Marketing Research, 18(1), 39-50.

24. Gungor, A. (2019). Investigating the relationship between social support and school burnout in Turkish middle school students: The mediating role of hope. *School Psychology International*, 40(6), 581-597.
25. Karimi, Y., Bashirpur, M., Khabbaz, M. & Hedayati, A. A. (2014). Comparison between Perfectionism and Social Support Dimensions and Academic Burnout in Students. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 159 (2014), 57 – 63.
26. Maslach, C., Schaufel, W. B. & Leiter, M. P. (2001). Job burnout. *Annual Review of psychology*, 52, 397-422.
27. Sands, T. & Plunkett, S. W. (2005). A New Scale to Measure Adolescent Reports of Academic Support by Mothers, Fathers, Teachers, and Friends in Latino Immigrant Families, *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 27, 244-253.
28. Tomás, J. M., Gutiérrez, M., Pastor, A. M. & Sancho, P. (2020). Perceived Social Support, School Adaptation and Adolescents' Subjective Well-Being. *Child Indicators Research*, 13, 1597–1617.
29. Wetzels, M., Odekerken-Schroder, G. & Van Oppen, C. (2009). Using PLS path modeling for assessing hierarchical construct models: Guidelines and empirical illustration. *MIS Quarterly*, 33(1), 177.
30. Xie, Y.J., Cao, D.P., Sun, T. & Yang, L. B. (2019). The effects of academic adaptability on academic burnout, immersion in learning, and academic performance among Chinese medical students: a cross-sectional study. *BMC Medical Education*, 19, 211 (2019), <https://doi.org/10.1186/s12909-019-1640-9>.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی